

THOMAS HARDY

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ
ΤΟΥ ΚΑΣΤΕΡΜΠΡΙΤΖ

Η ΖΩΗ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ
ΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΜΕ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

TONIA KOVALENKO

G U T E N B E R G
O R B I S L I T E R A E

E D I T I O M I N O R

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΕΡΜΠΡΙΤΖ

Η ΖΩΗ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ
ΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΜΕ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

THOMAS HARDY

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ – ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ
TONIA KOVALENKO

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
DALE KRAMER

EDITIO MINOR

GUTENBERG ORBIS LITERÆ

Οι χαρακτῆρες τοῦ Χάρντι ξεχωρίζουν γιὰ τὴ δύναμή τους, μιὰ δύναμη νὰ ἀγαποῦν καὶ νὰ μισοῦν, ἡ ὁποία στοὺς ἄνδρες γίνεται ἀφορμὴ γιὰ ἐξέγερση, ἐνῶ στὶς γυναῖκες ἀφορμὴ γιὰ ταλαιπωρία [...]. Ο Τόμας Χάρντι δίκαια μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ὡς ὁ μεγαλύτερος τραγικὸς συγγραφέας τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας.

VIRGINIA WOOLF

Καθόλου τυχαῖο ποὺ τόσα μυθιστορήματα τοῦ Χάρντι ἔχουν γίνει ταινίες. Ο Χάρντι εἶναι ἶσως ὁ πιὸ «κινηματογραφικὸς» συγγραφέας τοῦ 19ου αἰώνα. Ἀπὸ τὴ μία ἡ πανοραμικὴ θέα τῆς ἀγγλικῆς ὑπαίθρου, ἀπὸ τὴν ἄλλη σκηνὲς τόσο παραστατικὲς ποὺ ὁ ἀναγνώστης ταυτίζεται μὲ τοὺς χαρακτῆρες τοῦ βιβλίου.

THE NEW YORK TIMES

Αὔτὸ ποὺ ἐντυπωσιάζει ἀκόμα καὶ σήμερα στὸν Χάρντι εἶναι ἡ τέχνη μὲ τὴν ὁποία περιγράφει τὰ ἀνθρώπινα πάθη.

LE MONDE

Στὸν Δήμαρχο τοῦ Κάστερμπριτζ ὁ Χάρντι διηγεῖται μὲ τὸν δικό του τρόπο τὸν μύθο τοῦ Οἰδίποδα. Μιὰ ἀπὸ τὶς καλύτερες μελέτες μὲ θέμα τὸν χαρακτήρα καὶ τὸ πεπρωμένο, ἀπὸ τὸ ὅποιο δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγει κανείς.

THE GUARDIAN

Έκπληκτικό βιβλίο! Σὲ κάθε κεφάλαιο δὲ Χάρντι βγάζει σὰν ταχυδακτυλουργὸς κι ἔναν ἄσσο ἀπὸ τὸ μανίκι.

REVISTA DE LIBROS

“Ενας νεαρὸς ἄνδρας πουλᾶ, μεθυσμένος, τὴ γυναίκα του. Πολλὰ χρόνια ἀργότερα τοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἐπανορθώσει τὸ λάθος του. Ἐγωπαθής, πεισματάρης καὶ εὔμετάβλητος συναισθηματικά, θὰ βάλει τὸν ἔαυτό του καὶ τοὺς γύρω του σὲ περιπέτειες. Ο Δήμαρχος τοῦ Κάστερμπριτζ εῖναι τὸ μυθιστόρημα μὲ τὸ ὅποιο ἐδραιώθηκε ἡ φήμη τοῦ Τόμας Χάρντι.
Μιὰ πρώτη γεύση:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

‘Η δημοσιὰ ποὺ ὀδηγοῦσε στὸ χωριὸ τοῦ Γουέιντον-Πράιορς ἦταν καὶ πάλι στρωμένη μὲ σκόνη. Τὰ δέντρα εἶχαν ντυθεῖ, δπως καὶ τότε, τὴ μουντὴ πράσινη φορεσιά τους, κι ἐκεῖ ποὺ ἀλλοτε βάδιζε ἡ τριμελῆς οἰκογένεια Χέντσαρντ, προχωροῦσαν τώρα δύο γυναικες δχι ἀσχετες μὲ τὴν οἰκογένεια ἐκείνη.

Σὲ γενικὲς γραμμές, ἡ σκηνὴ εἶχε τόσα κοινὰ μ’ ἐκείνη τοῦ παρελθόντος —ῶς καὶ τὶς φωνὲς καὶ τὸν θόρυβο ἀπὸ τὸ γειτονικὸ χωριό—, ποὺ θὰ μποροῦσε κάλλιστα νὰ εἴναι τὸ ἐπόμενο κιόλας ἀπόγευμα τοῦ ἐπεισοδίου ποὺ πρὶν λίγο περιγράφηκε. Οἱ διαφορές ἐντοπίζονταν μόνο στὶς λεπτομέρειες· αὐτὲς ὅμως πρόδιδαν ἀμέσως ὅτι εἶχαν παρέλθει χρόνια δλόκληρα ἀπὸ τότε. ‘Η μία ἀπὸ τὶς δύο διαβατισσες ἦταν ἡ γυναίκα ποὺ εἴδαμε ὡς νεαρὴ σύζυγο τοῦ Χέντσαρντ στὴν προηγούμενη περίσταση· τὸ πρόσωπό της εἶχε πιὰ χάσει πολλὴ ἀπὸ τὴ στρογγυλάδα του· ἡ ὑφὴ τῆς ἐπιδερμίδας της εἶχε ἐπίσης ἀλλοιωθεῖ, ἐνῶ τὰ μαλλιά της, παρόλο ποὺ διατηροῦσαν τὸ χρῶμα τους, εἶχαν σημαντικὰ ἀραιώσει. Φοροῦσε μαῦρα ροῦχα τῆς χηρείας. ‘Η σύντροφός της, μαυροντυμένη κι αὐτή, ἦταν μιὰ καλλίγραμμη

κοπέλα γύρω στὰ δεκαοχτώ, ἡ ὅποια διέθετε ἐκείνη τὴν ἐφήμερη μὰ ἀνεκτίμητη ἀρετή, τὴν νιότη, ποὺ εἶναι ἀπὸ μόνη της ὡραιότητα, ἀνεξαρτήτως χρωμάτων ἢ χαρακτηριστικῶν.

Μὲ μιὰ ματιὰ ἦταν φανερὸ δτὶ ἐπρόκειτο γιὰ τὴν κόρη τῆς Σούζαν Χέντσαρντ. Ἐνῶ τὸ μεσοκαλόκαιρο τῆς ζωῆς εἶχε ἀφήσει τὸ ἀδρό του ἀποτύπωμα στὸ πρόσωπο τῆς μητέρας, δὲ Χρόνος εἶχε μεταφέρει τόσο ἐπιδέξια τὶς ἀλλοτινὲς ἀνοιξιάτικες χάρες της στὴ δεύτερη φιγούρα, στὸ παιδί της, ὥστε τὸ γεγονὸς δτὶ ἡ κόρη ἀγνοοῦσε κάποια πράγματα ποὺ ἡ μητέρα ἤξερε θὰ φαινόταν ἀνευ σημασίας σὲ δποιον τὰ ἀναλογιζόταν ὅλα αὐτά — σὰν μιὰ παράξενη ἀτέλεια στὴ συνέχεια γιὰ τὴν ὅποια μεριμνοῦν οἱ δυνάμεις τῆς Φύσης.

Περπατοῦσαν πιασμένες χέρι-χέρι, πράγμα ποὺ μαρτυροῦσε τὴν ἀγάπη ποὺ τὶς ἔνωνε. Στὸ ἄλλο χέρι ἡ κόρη κρατοῦσε ἔνα ψάθινο παλιομοδίτικο καλάθι καὶ ἡ μητέρα ἔναν γαλάζιο μπόγο ποὺ ἐρχόταν σὲ χτυπητὴ ἀντίθεση μὲ τὴ μαύρη μάλλινη φορεσιά της.

Φτάνοντας στὶς παρυφὲς τοῦ χωριοῦ, ἀκολούθησαν τὸν ἴδιο χωματόδρομο ὅπως καὶ στὸ παρελθόν, κι ἀνηφόρισαν μέχρι τὴν ἐμποροπανήγυρη. Κι ἐδῶ ἦταν φανερὸ τὸ πέρασμα τῶν χρόνων. Κάποιες μηχανικὲς βελτιώσεις ποὺ εἶχαν γίνει τὶς ἔβλεπε κανεὶς στὰ καρουζέλα καὶ στὶς ἐναέριες κούνιες, σὲ μηχανήματα ποὺ μετροῦσαν τὴ μυϊκὴ δύναμη καὶ τὸ βάρος καὶ στὸ καινούργιο κιόσκι σκοποβολῆς. "Ομως ἡ οὐσιαστικὴ δουλειὰ τοῦ παζαριοῦ ἦταν σαφῶς μειωμένη. Οἱ νέες μεγάλες λαϊκὲς ἀγορὲς τῶν γειτονικῶν πόλεων εἶχαν ἀρχίσει νὰ βλάπτουν τὸ ἐμπόριο ποὺ διεξαγόταν ἐκεῖ αἰῶνες τώρα. Τὰ μαντριὰ γιὰ τὰ πρόβατα καὶ οἱ στύλοι γιὰ τὸ δέσιμο τῶν ἀλόγων ἔπια-

ναν τὸν μισὸ χῶρο ἀπ' ὅ, τι ἄλλοτε. Τὰ παραπήγματα τῶν ραφτάδων, τῶν ἐσωρουχάδων, τῶν βαρελοποιῶν, τῶν ὑφασματέμπορων καὶ ἄλλων ἐπαγγελματιῶν εἶχαν σχεδὸν ἔξαφανιστεῖ καὶ οἱ ὄμακες ἦταν πολὺ λιγότερες. Ἡ μητέρα καὶ ἡ κόρη διέσχισαν γιὰ λίγο τὸ πλῆθος κι ἔπειτα στάθηκαν.

—Γιατί καθυστεροῦμε ἐδῶ πέρα; Νόμιζα ὅτι βιαζόσουν, εἶπε τὸ κορίτσι.

—Ναι, καλὴ μου Ἐλίζαμπεθ-Τζέιν, ἀποκρίθηκε ἡ ἄλλη. Ἡθελα ὅμως πρῶτα νὰ ρίξω μιὰ ματιὰ ἐδῶ πάνω.

—Γιατί;

—Ἐδῶ ἦταν ποὺ πρωτογνώρισα τὸν Νιούσον — μιὰ μέρα σὰν αύτή.

—Πρώτη φορὰ συνάντησες τὸν πατέρα ἐδῶ; Ναι, μοῦ τὸ εἶχες ξαναπεῖ. Καὶ τώρα τὸν πῆρε ἡ θάλασσα γιὰ πάντα ἀπὸ κοντά μας!

Καθὼς μιλοῦσε, ἡ κοπέλα τράβηξε μιὰ κάρτα ἀπὸ τὴν τσέπη της καὶ τὴν κοίταξε ἀναστενάζοντας. Εἶχε μαῦρο πλαίσιο καὶ στὸ κέντρο, μέσα σ' ἓνα σκίτσο σὰν ταφόπλακα, ἦταν χαραγμένες οἱ λέξεις «Εἰς μνήμην τοῦ ἀτυχου ναυτικοῦ Ρίτσαρντ Νιούσον, ὁ δόπιος χάθηκε στὸ πέλαγο τὸν μήνα Νοέμβριο τοῦ 184-, σὲ ἡλικία σαράντα ἑνὸς ἐτῶν».

—Κι ἦταν ἐδῶ, συνέχισε ἡ μητέρα της πιὸ διστακτικά, ποὺ εἶδα γιὰ τελευταίᾳ φορὰ τὸν συγγενὴ ποὺ γυρεύουμε — τὸν κύριο Μάικλ Χέντσαρντ.

—Ποιά ἀκριβῶς εἶναι ἡ συγγένειά μας μαζί του, μητέρα; Αὐτὸ δὲν μοῦ τὸ ἔχεις ποτὲ ἐξηγήσει.

—Εἶναι, ἡ μᾶλλον ἦταν — διότι μπορεῖ καὶ νὰ μὴν ὑπάρχει πιά —, συγγενής ἐξ ἀγχιστείας, ἀπάντησε μὲ προσοχὴ ἡ μητέρα της.

—Τὸ ἵδιο ἀκριβῶς μοῦ ἔχεις πεῖ τόσες καὶ τόσες φορές! εἶπε ἡ κοπέλα κοιτώντας γύρω της ἀφη-

ρημένα. Νὰ ὑποθέσω ὅτι δὲν εῖναι στενὸς συγγενῆς;

—”Οχι, οὕτε κατὰ διάνοια.

—”Ηταν θεριστὴς τότε ποὺ τὸν γνώριζες, ἔτσι δὲν εἶναι;

—Ναί.

—”Αρα ἐμένα δὲν μ' ἔχει δεῖ ποτέ; ρώτησε ἀθῶα τὸ κορίτσι.

‘Η κυρία Χέντσαρντ μαγγάθηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ κι ἀποκρίθηκε νευρικά:

—”Οχι βέβαια, Ἐλίζαμπεθ-Τζέιν. Γιά ἔλα ὅμως ἀπὸ δῶ.

Κινήθηκε πρὸς τὴν ἀπέναντι μεριὰ τοῦ παζαριοῦ.

—Χαμένος κόπος νὰ ζητᾶ κανεὶς νὰ βρεῖ κάποιον σὲ τέτοιο μέρος, σχολίασε ἡ κόρη καθὼς κοιτοῦσε ὀλόγυρά της. Οἱ ἀνθρωποι στὰ πανηγύρια ἀλλάζουν σὰν τὰ φύλλα τῶν δέντρων. Τὸ δίχως ἄλλο, ἐσὺ εἶσαι σήμερα ἡ μόνη ποὺ ηταν ἐδῶ καὶ τότε, τόσα χρόνια πρίν.

—Δὲν εῖμαι καὶ τόσο σίγουρη γι' αὐτό, εἶπε ἡ κυρία Νιούσον, ὅπως ἀποκαλοῦσε πλέον τὸν ἔαυτό της, ἐνῶ τὸ βλέμμα της εἶχε καρφωθεῖ μακρύτερα, στὰ ριζὰ μιᾶς πράσινης πλαγιᾶς. Δὲς ἐκεῖ.

‘Η κόρη κοίταξε πρὸς τὰ κεῖ. Αὐτὸ ποὺ τῆς ἔδειχνε ηταν ἔνα τρίποδο ἀπ' ὅπου κρεμόταν ἔνα τσουκάλι, ζεστὸ ἀπὸ τὰ ξύλα πού' καιγαν ἀπὸ κάτω. Πάνω ἀπ' τὸ τσουκάλι ηταν σκυμμένη μιὰ γριὰ γυναίκα, ταλαίπωρη, ρυτιδιασμένη, μὲ ροῦχα κουρέλια σχεδόν. Ἀνακάτευε τὸ περιεχόμενο τοῦ τσουκαλιοῦ μὲ μιὰ μεγάλη κουτάλα καὶ κάθε τόσο ἔκρωζε μὲ σπασμένη φωνή:

—’Εδῶ ἡ καλὴ τραχανόσουπα!

—”Ηταν πράγματι ἡ πρώην ἴδιοκτήτρια τοῦ ὑπαίθριου μαγειρείου —ποὺ κάποτε ἔβγαζε λεφτά, παστρικὴ μὲς στὴν ἀσπρη ποδιά της καὶ μὲ τὸ χρῆμα

νὰ κουδουνίζει στὶς τσέπες—, καὶ τώρα ἥταν ἀστεγη, βρόμικη, χωρὶς σκηνὴ μὲ τραπέζια ἢ καθίσματα, μὲ πελάτες μόνο δυὸς μουντζουρωμένα ἀγοράκια ποὺ πῆγαν καὶ τῆς ζήτησαν «Ἐνα μισόπενο, καλὲ κυρά... μπόλικο νά' ναι», κι ἐκείνη τοὺς σέρβιρε σὲ κάτι κίτρινες πήλινες γαβάθες, πάμφθηγες καὶ ραγισμένες.

—⁷Ηταν κι αὐτὴ ἐδῶ τότε, εἶπε ἡ κυρία Νιούσον κι ἐτοιμάστηκε νὰ πάει πρὸς τὰ κεῖ.

—Μὴν τῆς μιλήσεις... δὲν εἶναι ἀξιοπρεπές! τὴν συμβούλευσε ἡ κόρη.

—Μιὰ κουβέντα μόνο θὰ τῆς πῶ. Ἐσύ, Ἐλίζαμπεθ-Τζέιν, περίμενε ἐδῶ ἀν θέλεις.

Αὐτὸ προτίμησε νὰ κάνει ἡ κοπέλα καὶ στράφηκε σὲ κάτι πάγκους μὲ πολύχρωμες γκραβοῦρες, ἐνῶ ἡ μητέρα της προχώρησε. Μόλις τὴν εἶδε ἡ γριά, διαφήμισε παρακαλετὰ τὴ σούπα της, κι ὅταν ἡ κυρία Χέντσαρντ-Νιούσον ζήτησε μιὰ μερίδα ἀξίας μιᾶς πένας, ἀνταποκρίθηκε μὲ μεγαλύτερη προθυμία ἀπὸ τὸν παλιὸ καλὸ καιρὸ ποὺ σέρβιρε μερίδες τῶν ἔξι πενῶν. Μόλις πῆρε ἡ αὐτοαποκαλούμενη¹ χήρα τὴ γαβάθα μὲ τὸ νεροζούμι ποὺ ἀντικαθιστοῦσε τὸ ἀλλοτινὸ πηγχτὸ παρασκεύασμα, ἡ γερόντισσα ἀνοίξε ἔνα μικρὸ πανέρι πίσω ἀπὸ τὴ φωτιά, καὶ σηκώνοντας πονηρὰ τὰ μάτια ψιθύρισε:

—Νὰ ρίξω μιὰ σταλίτσα ρούμι —κλεψιμαίκο, ξέρεις— δύο πένες, ἀς ποῦμε; Θὰ γλιστρήσει στὸ λαρύγγι σου σὰ δυναμωτικό!

Ἡ πελάτισσά της χαμογέλασε πικρόχολα ἀκούγοντάς την νὰ χρησιμοποιεῖ τὸ παλιὸ γνώριμο τέχνασμα, καὶ κούνησε τὸ κεφάλι μὲ νόημα, ποὺ ἡ ἡλικιωμένη γυναίκα ἥταν ἀδύνατο νὰ συλλάβει. Προσποιήθηκε ὅτι τρώει λίγη τραχανόσουπα μὲ τὸ μολυβένιο κουτάλι ποὺ τῆς εἶχε δώσει ἡ γριά, κι ὅπως ἔτρωγε, τῆς εἶπε μελιστάλαχτα:

— Θά χετε γνωρίσει και καλύτερες μέρες.

— "Αχ, κυρά μου, δὲ λές τίποτα! ἀποκρίθηκε ἡ γερόντισσα ἀνοίγοντας εὐθὺς τὴν καρδιά της. Πᾶντες τριάντα ἐννιά χρόνια ποὺ δουλεύω ἐδῶ πέρα, ἥμουνα νιά, παντρεύτηκα, χήρεψα, και μὲς στὰ χρόνια αὐτὰ ἔχω ταῖσει τὰ πλουσιότερα στομάχια τῆς περιοχῆς! Κυρά μου, δὲ θὰ τὸ πιστέψεις ὅτι εἶχα κάποτε δικό μου ὀλάκερο στεγασμένο μαγέρικο, ποὺ ἤτανε τὸ καμάρι τοῦ παζαριοῦ. Δὲ γινόταν νά ῥθει κανεὶς ἐδῶ και νὰ φύγει δίχως πρῶτα νὰ γευτεῖ τὴν τραχανόσουπα τῆς Κυρίας Γκουντινάφ." Ήξερα τί ἀρέσει στοὺς παπάδες, τί ἀρέσει στοὺς ἀρχοντάδες." Ήξερα τὰ γοῦστα τῆς πόλης, τῆς χώρας ὅλης, ἀκόμα και τὰ γοῦστα τῶν ξεδιάντροπων σουσουράδων. Ἀλλά, μάρτυς μου δ Θεός, λησμονάει δ κόσμος· τὰ καθαρὰ τὰ πάρε-δῶσε δὲ συφέρουνε... τώρα πιὰ μονάχα οἱ μπαγαπόντηδες κι οἱ πανοῦργοι προκόβουνε!

‘Η κυρία Νιούσον κοίταξε ὀλόγυρα — ἡ κόρη της ἦταν ἀκόμη σκυμμένη πάνω ἀπὸ τοὺς ἀλαργινοὺς πάγκους.

— Μήπως θυμάστε, εἶπε ἐπιφυλακτικὰ στὴ γερόντισσα, ἔναν ἀντρα ποὺ πούλησε τὴ γυναίκα του στὸ ἀντίσκηνό σας πρὶν ἀπὸ δεκαοχτὼ χρόνια;

‘Η γριὰ μισοκούνησε ἀρνητικὰ τὸ κεφάλι μὰ σκεφτόταν.

— "Αν ἦταν κάποιο τρανταχτὸ γεγονός, θὰ τὸ θυμόμουνα ἀμέσως, εἶπε. Μπορῶ νὰ θυμηθῶ κάθε γερὸ τσακωμὸ ἀνάμεσα σὲ ζευγάρια, κάθε φονικό, κάθε μακελειό, κι ὅλες τὶς κλεψιές — τουλάχιστον τὶς μεγάλες — ἀν εἶχε λάχει νὰ ἥμουνα κι ἐγὼ μπροστά. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ πούλημα ποὺ λές..." Εγινε στὰ μουλωχτά, δίχως πολλές φανφάρες;

— "Ε, ναί... ἔτσι νομίζω.

‘Η μαγείρισσα μισοκούνησε ξανὰ τὸ κεφάλι.

— Γιά κάτσε, θαρρώ κάτι θυμᾶμαι. Τουλάχιστο θυμᾶμαι έναν άντρα ποὺ σὰ νά' χε κάνει κάτι τέτοιο — κάποιος μὲ βελουδένιο σακάκι κι ἔνα καλάθι μὲ σύνεργα· πῶς γίνεται νὰ θυμᾶται κανεὶς τέτοια ψηλοπράματα, μοῦ λές; 'Ο μόνος λόγος ποὺ τὸν θυμᾶμαι ἐγὼ αὐτόνανε εἶναι ἐπειδὴς ἥρθε ξανὰ στὸ πανηγύρι τὴν ἑπόμενη χρονιά, μὲ πῆρε καταμέρος καὶ μοῦ εἶπε ὅτι ἀμα ρωτοῦσε ποτὲ καμιὰ γυναίκα γιὰ λόγου του, νά' λεγα ἐγὼ ὅτι εἶχε πάει στό... ποῦ, νὰ δεῖς; Ἄ, στὸ Κάστερμπριτζ... ναί, στὸ Κάστερμπριτζ, εἶπε. 'Αλλά, μάρτυς μου ὁ Θεός, ούτε ποὺ ξαναπῆγε τὸ μυαλό μου σ' αὐτὸν ἀπὸ τότες!

'Η κυρία Νιούσον θὰ ἀντάμειβε τὴ γερόντισσα ὅσο τῆς ἐπέτρεπαν οἱ πενιχρὲς οἰκονομίες της ἀν δὲν σκεφτόταν ὅτι ὁ ἄντρας της εἶχε κυλήσει τόσο χαμηλὰ ἐξαιτίας αὐτῆς ἀνήθικης γυναίκας ποὺ τὸν εἶχε ποτίσει ρούμι. Τὴν εὐχαρίστησε βιαστικὰ γιὰ τὴν πληροφορία καὶ πῆγε πάλι στὴν 'Ελίζαμπεθ, ποὺ μόλις τὴν εἶδε τῆς εἶπε:

— "Ελα, μητέρα, ἀς προχωρήσουμε... Δὲν ἥταν σωστὸ ποὺ ἀγόρασες φαγητὸ ἀπ' αὐτήν. 'Απ' ὅ, τι βλέπω, μόνο κάτι ἀλιτήριοι συχνάζουν ἐκεῖ.

— "Εμαθα ὅμως αὐτὸ ποὺ ἥθελα, εἶπε χαμηλόφωνα ἡ μητέρα της. Τὴν τελευταία φορὰ ποὺ ὁ συγγενῆς μας ἐπισκέφτηκε τὸ πανηγύρι, εἶπε πῶς ἔμενε στὸ Κάστερμπριτζ. Εἶναι πολὺ-πολὺ μακριὰ ἀπὸ δῶ, καὶ πᾶνε πολλὰ χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ τὸ εἶχε πεῖ· ὅμως λέω νὰ πᾶμε κατὰ κεῖ.

Κι ἔτσι, κατηφόρισαν τὴν πλαγιὰ καὶ μπῆκαν στὸ χωριὸ ὅπου ἐξασφάλισαν ἔνα δωμάτιο γιὰ τὴ νύχτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.

‘Η σύζυγος τοῦ Χέντσαρντ ἐνεργοῦσε γιὰ καλὸ σκοπό, βρισκόταν ὅμως ἀντιμέτωπη μὲ μεγάλες δυσκολίες. Ἀμέτρητες φορὲς εἶχε φτάσει στὸ σημεῖο νὰ ἐκμυστηρευθεῖ στὴν Ἐλίζαμπεθ-Τζέιν τὴν ἀληθινὴ ἴστορία τῆς ζωῆς της, ποὺ τραγικὴ καμπή της στάθηκε ἡ ἀγοραπωλησία στὴν ἐμποροπανήγυρη τοῦ Γουέιντον, τότε ποὺ ἡ ἵδια δὲν ἦταν πολὺ μεγαλύτερη στὰ χρόνια ἀπὸ τὴν κοπέλα ποὺ εἶχε δίπλα της. Τελικά, δὲν τὸ ἀποτόλμησε ποτέ. Τὸ ἀθῶ κορίτσι, λοιπόν, εἶχε μεγαλώσει πιστεύοντας ὅτι ἡ σχέση ἀνάμεσα στὸν καλόκαρδο ναυτικὸ καὶ τὴ μητέρα της ἦταν ἡ κανονικὴ σχέση συζύγων ποὺ φαινόταν ἀπὸ παλιά. Ἡ κυρία Χέντσαρντ τρόμαζε καὶ μόνο στὴ σκέψη ὅτι θὰ κλόνιζε τὴν τρυφερὴ ἀφοσίωση ἐνὸς παιδιοῦ ἀνατρέποντας ἰδέες μὲ τὶς ὁποῖες τὸ παιδί αὐτὸ εἶχε ἀνατραφεῖ. Τῆς φαινόταν πράγματι καθαρὴ τρέλα ἀκόμα καὶ νὰ διανοηθεῖ νὰ τὰ πεῖ ὅλα στὴν Ἐλίζαμπεθ-Τζέιν.¹

‘Ωστόσο, δ φόβος τῆς Σούζαν Χέντσαρντ μὴ τυχόν, μὲ μιὰ ἀποκάλυψη, στερηθεῖ τὴν ἀγάπη τῆς λατρευμένης της κόρης, ἐλάχιστα πήγαζε ἀπὸ κάποια αἰσθηση δικοῦ της λάθους. Ἡ ἀφέλειά της —ἡ πρωταρχικὴ αἰτία τῆς περιφρόνησης ποὺ ἔτρεφε ὁ Χέντσαρντ γι’ αὐτήν— τῆς εἶχε ἐπιτρέψει νὰ ζεῖ μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι ἀγοράζοντάς την ὁ Νιούσον, εἶχε ἔξασφαλίσει ἔνα νόμιμο καὶ ἥθικὰ ἀποδεκτὸ δικαίωμα πάνω της —ἔστω κι ἀν ἦταν ἀσφαφεῖς οἱ ἀκριβεῖς ὄροι καὶ τὰ ὄρια αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος. Σὲ ἀνθρώπους μὲ πιὸ προοδευτικὲς ἀντιλήψεις ἵσως μοιάζει ἀκατανόητο τὸ γεγονός ὅτι μιὰ νεαρὴ γυναίκα μὲ σῶας τὰς φρένας θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ θεωρεῖ ἔγκυρη μιὰ τέτοια συναλλαγή· κι ἀν δὲν ὑπῆρχαν ἀμέτρητες πα-

ρόμοιες περιπτώσεις, ἡ ὅλη ἱστορία θὰ φάνταζε τελείως ἀνυπόστατη. Κι ὅμως, ἡ γυναικα αὐτὴ δὲν ἦταν οὔτε ἡ πρώτη οὔτε ἡ τελευταία χωρική πού εἶχε παραμείνει εὐλαβικὰ πιστή στὸν ἀγοραστή της, ὅπως ἀποδεικνύουν πολλὰ ἀρχεῖα τῆς ἀγγλικῆς ὑπαίθρου.

Ἄρκοῦν μερικές προτάσεις γιὰ νὰ ἀφηγηθεῖ κανεὶς τὶς περιπέτειες τῆς Σούζαν Χέντσαρντ στὸ μεσοδιάστημα. Παραδομένη στὴ μοίρα της, εἶχε μεταναστεύσει μὲ τὸν Νιούσον στὸν Καναδά, ὅπου ἔζησαν γιὰ ἀρκετὰ χρόνια δίχως ἴδιαιτερα νὰ εὐημεροῦν, ἀν κι ἐκείνη μοχθοῦσε τὸ ἵδιο σκληρὰ ὅπως κάθε καλὴ σύζυγος γιὰ νὰ ἔχουν ἔνα ζεστὸ σπιτικὸ καὶ νὰ μὴν τοὺς λείπει τίποτα. "Οταν ἡ Ἐλίζαμπεθ-Τζέιν ἦταν περίπου δώδεκα ἑτῶν, οἱ τρεῖς τους ξαναγύρισαν στὴν Ἀγγλία κι ἐγκαταστάθηκαν στὸ Φάλμουθ, ὅπου ὁ Νιούσον ἐργάστηκε γιὰ μερικὰ χρόνια ὡς βαρκάρης καὶ λιμενεργάτης.

"Τστερα καταπιάστηκε μὲ τὴν ἄλιεία στὴ Νέα Γῆ, καὶ ἦταν κατὰ τὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς περιόδου ποὺ ἔγινε ἡ ἀφύπνιση τῆς Σούζαν. Μιὰ φίλη στὴν δόποια ἐμπιστεύτηκε τὸ μαστικό της, τὴν περιγέλασε ἀκούγοντας ὅτι εἶχε τόσο ἀδιαμαρτύρητα ἀποδεχθεῖ τὴ μοίρα της· ἀπό κείνη τὴ στιγμή, ἡ Σούζαν ἔχασε τὸν ὑπνὸ της. "Οταν γύρισε στὴ στεριὰ ὁ Νιούσον, στὰ τέλη τοῦ ἐπόμενου χειμῶνα, διαπίστωσε πῶς ἡ ψευδαίσθηση ποὺ τόσο προσεκτικὰ συντηροῦσε καὶ ὁ ἵδιος ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια, εἶχε διαλυθεῖ διαπαντός.

Τὸ ἐπόμενο διάστημα ἦταν βυθισμένη στὴ θλίψη, ὅπότε καὶ τοῦ ὁμολόγησε τὶς ἀμφιβολίες της γιὰ τὸ ἀν θὰ ἔπρεπε νὰ συνεχίσει νὰ ζεῖ μαζί του. 'Ο Νιούσον μπάρκαρε ξανὰ γιὰ τὴ Νέα Γῆ μόλις ἥρθε πάλι ἡ ἐποχὴ τοῦ ϕαρέματος. Μιὰ συγκεχυμένη εἰδηση ποὺ ἔφτασε λίγο ἀργότερα ὅτι χάθηκε σὲ ναυάγιο ἔδωσε τὴ λύση σ' ἔνα πρόβλημα πού 'χε κατα-

ντήσει τυραννικὸ σαράκι γιὰ τὴν ἀγαθὴν συνείδηση τῆς Σούζαν. Ἀπὸ τότε δὲν τὸν ξανάδε.

Γιὰ τὸν Χέντσαρντ δὲν εἶχαν μάθει ποτὲ τίποτα. Στοὺς ἀνθρώπους τοῦ μόχθου, ἡ Ἀγγλία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔμοιαζε μὲ τεράστια ἥπειρο καὶ τὸ ἔνα χιλιόμετρο μὲ ἑκατό.

Ἡ Ἐλίζαμπεθ-Τζέιν εἶχε στὸ μεταξὺ γίνει ὀλόκληρη γυναίκα. Μιὰ μέρα, κοντὰ ἔνα μήνα ἀφότου εἶχαν πληροφορηθεῖ τὸν θάνατο τοῦ Νιούσον στὰ ἀνοιχτὰ τῶν ἀκτῶν τῆς Νέας Γῆς, τὸ κορίτσι, ποὺ θὰ ἦταν τότε γύρω στὰ δεκαοχτώ, καθόταν σὲ μιὰ ϕάθινη καρέκλα τοῦ φτωχικοῦ τους κι ἐπλεκε δίχτυα γιὰ τοὺς ψαράδες. Στὴν πίσω μεριὰ τῆς κάμαρας, ἡ μητέρα της καταγινόταν μὲ τὴν ἵδια δουλειά. Κάποια στιγμή, ἀφροσε ἀπ’ τὸ χέρι τὴν μεγάλη ξύλινη βελόνα καὶ παρατήρησε τὴν κόρη της συλλογισμένη. Οἱ ἀχτίδες τοῦ ἥλιου ποὺ ἔμπαιναν ἀπ’ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα ἐπεφταν στὰ λυτὰ μαλλιὰ τῆς κοπέλας καὶ εἰσχωροῦσαν στὰ πυκνά τους βάθη σὰν μέσα σὲ δασύλλιο μὲ καστανιές. Τὸ πρόσωπο τῆς Ἐλίζαμπεθ-Τζέιν, μολονότι κάπως ὠχρὸ καὶ ἀσχημάτιστο ἀκόμη, διέθετε σὲ μεγάλο βαθμὸ τὰ πρῶτα χαρίσματα μιᾶς μελλοντικῆς καλλονῆς. Μιὰ ὑποδόρια γοητεία πάσχει λὲς νὰ διαφανεῖ μέσ’ ἀπὸ τὶς προσωρινὲς στρογγυλάδες τῆς ἐφηβείας καὶ ἀπὸ κάποιες σκιές κατήφειας ποὺ ὀφείλονταν στὶς δύσκολες συνθῆκες τῆς ζωῆς τους. Ἡ ὁμορφιά της ἦταν ἀκόμη κρυμμένη, δὲν εἶχε βγεῖ πρὸς τὰ ἔξω· καὶ μπορεῖ νὰ μὴν ἀνθιζε ποτὲ παρὰ μονάχα ἀν ἔμπαινε ἔνα τέλος στὶς βασανιστικὲς ἀτυχίες τῆς καθημερινότητάς της, πρὶν προλάβουν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου της νὰ πάρουν τὴν ὄριστική τους μορφή.

Ἡ ὁψη τοῦ κοριτσιοῦ στενοχωροῦσε τὴ μητέρα — ὅχι ἀναίτια· εἶχε βάσιμους λόγους ν’ ἀνησυχεῖ. Ἡ

ἀνέχεια, ἀπὸ τὴν ὁποίᾳ τόσες φορὲς εἶχε προσπαθήσει νὰ ξεφύγει γιὰ τὸ καλὸ τοῦ παιδιοῦ της, ἔξωκολουθοῦσε νὰ τὶς ζώνει καὶ τὶς δυό. Ἡ Σούζαν εἶχε ἀπὸ καιρὸ ἀντιληφθεῖ μὲ πόσο ζῆλο καὶ ἐπιμονὴ πάλευε τὸ νεανικὸ μυαλὸ τῆς κόρης της νὰ διευρύνει τοὺς ὄριζοντές του· κι ὅμως, ἐνῶ ἦταν ἥδη δεκαοχτὼ χρονῶν, ἐλάχιστα εἶχε ξεδιπλώσει τὰ φτερά της. Πράγματι, ἡ βαθύτερη λαχτάρα —ὅσο κι ἀν τὴν ἔκρυβετῆς Ἐλίζαμπεθ-Τζέιν ἦταν νὰ δεῖ, νὰ ἀκούσει, νὰ κατανοήσει. Πῶς θὰ κατάφερνε νὰ γίνει μιὰ γυναίκα καλιεργημένη, ἀξια σεβασμοῦ; — «καλύτερη», ὅπως ἡ ἴδια τὸ ἔθετε· αὐτὸ ρωτοῦσε ξανὰ καὶ ξανὰ τὴ μητέρα της. Ἐμβάθυνε στὰ πράγματα πολὺ περισσότερο ἀπ’ ὅ, τι ἄλλα κορίτσια τῆς κοινωνικῆς τάξης τους, καὶ ἡ μητέρα της στενοχωριόταν ξέροντας πῶς ἡ ἴδια δὲν ἦταν ἴκανη νὰ τὴν βοηθήσει στὶς ἀναζητήσεις της.

Εἴτε εἶχε πνιγεῖ ὁ ναυτικὸς εἴτε ὅχι, γιὰ κεῖνες ἦταν μᾶλλον ξεγραμμένος· ἡ σταθερή, εὐλαβικὴ σχεδὸν ἀφοσίωση τῆς Σούζαν στὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου ποὺ μέχρι νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴν πλάνη της θεωροῦσε νόμιμο σύζυγό της, δὲν εἶχε πιὰ κανένα νόημα. Τώρα ποὺ ἦταν καὶ πάλι ἐλεύθερη γυναίκα, ἀναρωτιόταν μήπως ἡ παρούσα συγκυρία δὲν ἦταν ἵσως ἡ μοναδικὴ πρόσφορη στιγμὴ ποὺ θὰ ἔβρισκε σ’ ἔναν κόσμο ὅπου ὅλα εἶχαν ὑπάρξει τόσο ἀπρόσφορα, ὥστε νὰ κάνει μιὰ ἀπεγνωσμένη προσπάθεια νὰ βελτιώσει τὴ θέση τῆς Ἐλίζαμπεθ. Ως καλύτερο πρῶτο βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ τῆς φαινόταν, καλῶς ἡ κακῶς, νὰ καταπιεῖ τὴν περηφάνια της καὶ νὰ ψάξει νὰ βρεῖ τὸν πρῶτο της σύζυγο. Δὲν ἀποκλείεται τὸ πιοτὸ νὰ τὸν εἶχε στείλει στὸν τάφο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἵσως νὰ ἦταν ἀρκετὰ ἔξυπνος ὥστε νὰ μὴν ἔχει ἐπιτρέψει νὰ συμβεῖ κάτι τέτοιο· γιατὶ ὅσο καιρὸ εἴ-

χε ζήσει ἐκείνη μαζί του, δὲν μεθοῦσε συνέχεια παρὰ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν.

"Οπως καὶ νά' χε, δὲν χωροῦσε ἀμφιβολία ὅτι τὸ σωστὸ ήταν νὰ ἐπιστρέψει σὲ κεῖνον — ἐὰν ήταν ζωντανός. Γιὰ νὰ ἀναζητήσει ὅμως τὰ ἵχνη του, ἡ Σούζαν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποκαλύψει τὴν ἀλήθεια στὴν Ἐλίζαμπεθ, κάτι ποὺ δὲν ἀντεχει οὔτε νὰ τὸ σκέφτεται. Τελικὰ ἀποφάσισε νὰ ξεκινήσει τὴν ἔρευνα δίχως νὰ ἐκμυστηρευθεῖ στὴν κοπέλα τὴν πραγματική της σχέση μὲ τὸν Χέντσαρντ καὶ ν' ἀφήσει σ' ἐκεῖνον, ἐφόσον τὸν ἔβρισκαν, νὰ ἐπιλέξει πῶς ἀκριβῶς θὰ χειριζόταν τὸ ζήτημα. "Ολα αὐτὰ ἔξηγοῦν τὴ συζήτηση μάνας καὶ κόρης στὸ πανηγύρι καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἐλίζαμπεθ γνώριζε τόσο λίγα γιὰ τὸν ἀληθινὸ λόγο τοῦ ταξιδιοῦ τους.

Μέσα σ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες συνέχισαν τὴν ἀναζήτηση, μὲ μοναδικὴ βοήθεια τὸ ἀμυδρὸ φῶς ποὺ εἶχε ρίξει ἡ μαγείρισσα γιὰ τὸν τόπο διαμονῆς τοῦ Χέντσαρντ. "Επρεπε νὰ ξοδεύουν μόνο γιὰ τὰ ἀπολύτως ἀπαραίτητα. Μερικὲς φορὲς προχωροῦσαν πεζῇ, ἀλλοτε τὶς ἔβλεπες στὴν ἄμαξα κάποιου ἀγρότη, ἀλλοτε σὲ κάποια καρότσα· κι ἔτσι πλησίαζαν σιγάσιγὰ στὸ Κάστερμπριτζ. Στὸ μεταξύ, ἡ Ἐλίζαμπεθ-Τζέιν διαπίστωνε ἀνήσυχη ὅτι ἡ ὑγεία τῆς μητέρας της εἶχε κλονιστεῖ καὶ διέκρινε πότε-πότε στὴν ὅμιλία της ἐκεῖνον τὸν τόνο παραίτησης ποὺ φανέρωνε πῶς ἀν δὲν ὑπῆρχε ἡ κόρη της, δὲν θὰ τὴν λυποῦσε ἴδιαίτερα ν' ἀπαρνηθεῖ αὐτὴ τὴ ζωὴ ποὺ τόσο τὴν εἶχε κουράσει.

⁷ Ήταν μιὰ Παρασκευὴ ἀπόγευμα, μέσα τοῦ Σεπτέμβρη κι ἀκριβῶς λίγο πρὶν σουρουπώσει, ὅταν ἔφτασαν στὴν κορυφὴ ἐνὸς λόφου, ἐνάμισι περίπου χιλιόμετρο ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ ζητοῦσαν. Ψήλοι θάμνοι ίψιώ-

νονταν στ' ἀριστερὰ καὶ τὰ δεξιὰ τοῦ ἀμαξωτοῦ δρόμου, κι ἐκεῖνες πέρασαν μέσ' ἀπὸ ἕνα ἄνοιγμα, ἀνηφόρισαν τὴν πλαγιὰ καὶ κάθισαν κατάχαμα στὸ πράσινο χορτάρι. Ἀπ' αὐτὸ τὸ σημεῖο μποροῦσαν νὰ ἔχουν ἕνα πανόραμα τῆς πόλης καὶ τῶν περιχώρων της.

— Λὲς καὶ βγῆκε ἀπὸ παλιότερες ἐποχὲς τούτο τὸ μέρος! εἶπε ἡ Ἐλίζαμπεθ-Τζέιν, ἐνῶ δὲ λογισμὸς τῆς μητέρας της ἔτρεχε σὲ ἄλλα πράγματα κι ὅχι στὴν τοπογραφία. Εἶναι ὅλο μαζὶ στρυμωγμένο μέσα σ' ἕναν τετράγωνο τοῖχο ἀπὸ δέντρα, σὰν κῆπος κλεισμένος δλόγυρα ἀπὸ βατουλιές.

Πράγματι, τὸ τετράγωνο σχῆμα της ἥταν ἐκεῖνο ποὺ ἐντυπωσίαζε περισσότερο ὅποιον ἀντίκριζε αὐτὴ τὴν ἀρχαιότροπη κωμόπολη, τὴν κωμόπολη τοῦ Κάστερμπριτζ — ἐκεῖνο τὸν καιρό, ποὺ εἶναι ὡστόσο τόσο κοντινός μας, δὲν εἶχε πάνω της οὔτε μία μοντέρνα πινελιά. Ἡταν συμπαγής ὅπως ἕνα ντόμινο στὸ κουτί του. Δὲν εἶχε προάστια — μὲ τὴν καθιερωμένη ἔννοια τῆς λέξης. "Υπαιθρος καὶ πόλη ἔσμιγαν σὲ μιὰ εὐθεία γραμμή.

Στὰ μάτια τῶν πουλιῶν ποὺ ἄγγιζαν μεγάλα ὑψη, τὸ Κάστερμπριτζ θὰ πρέπει νὰ φάνταζε, τὸ ἔξαίσιο ἐκεῖνο δείλι, σὰν μωσαϊκὸ ἀπὸ κοκκινωπά, καφετιά, γκρίζα καὶ κρυστάλλινα πλακάκια, κορνιζαρισμένο μέσα σὲ βαθυπράσινο δρυογώνιο πλαίσιο. Στὸ ἀνθρώπινο βλέμμα φαινόταν σὰν μιὰ ἀκαθόριστη μάζα πίσω ἀπὸ ἕνα πυκνὸ παραπέτασμα ἀπὸ φιλύρες καὶ καρυδιές, ὑψωμένη καταμεσῆς στὸν κύκλο μιᾶς ἀπέραντης βαθουλωτῆς κοιλάδας. Τὴ μάζα αὐτὴ τὴν ἀνέλιξε σιγὰ-σιγὰ τὸ μάτι σὲ καμπαναριά, ἀετώματα, καμινάδες καὶ σοφίτες, ἐνῶ τὰ τζάμια ἀπὸ τὰ πιὸ ψηλὰ παράθυρα ἔξεπεμπαν θαμπὲς κόκκινες λάμψεις σὰν μπακιρένιες φλόγες ἔτσι ὅπως ἀντανακλοῦσαν τὰ ἡλιοφάτιστα νέφη τῆς δύσης.

Απὸ τὸ κέντρο κάθε πλευρᾶς αὐτοῦ τοῦ δεντρόφραχτου τετραγώνου διακλαδίζονταν ἀλέες κοντὰ ἐνάμισι χιλιόμετρο σὲ μῆκος, ἀνατολικά, δυτικὰ καὶ νότια πρὸς τὶς λαγκαδιὲς καὶ τοὺς ἀγρούς. Μία ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἀλέες θὰ ἀκολουθοῦσαν οἱ διαβάτισσες γιὰ νὰ μποῦν στὴν πόλη. Πάνω ὅμως ποὺ σηκώνονταν γιὰ νὰ ξεκινήσουν, δύο ἄντρες πέρασαν πίσω ἀπὸ τὸν θαμνοφράχτη κουβεντιάζοντας μεταξύ τους ζωηρά.

— "Ακουσεις; εἶπε ἡ Ἐλίζαμπεθ καθὼς ἔκεινοι ξεμάκραιναν. Εἴμαι βέβαιη ὅτι αὐτοὶ οἱ κύριοι ἀνέφεραν στὴν κουβέντα τους τὸ ὄνομα τοῦ συγγενῆ μας, τοῦ Χέντσαρντ.

— Ναι, ἔτσι μοῦ φάνηκε καὶ μένα.

— "Ε, αὐτὸ μᾶλλον σημαίνει ὅτι βρίσκεται ἀκόμα ἐδῶ.

— Ναι.

— Νὰ τρέξω νὰ τοὺς προλάβω καὶ νὰ ρωτήσω...

— "Οχι, οχι, οχι! Μή, νὰ χαρεῖς, οχι ἀκόμα. Μπορεῖ νὰ 'ναι στὴ φυλακὴ ἢ σὲ κανένα ἄσυλο.

— Πρὸς Θεοῦ... ἀπὸ ποὺ κι ὥς ποὺ σκέφτηκες κάτι τέτοιο, μητέρα;

— Τρόπος τοῦ λέγειν... ἔτσι τὸ εἶπα. Πρέπει ὅμως νὰ κάνουμε διακριτικὰ τὴν ἔρευνά μας.

— Εχοντας πιὰ ξαποστάσει, ξεκίνησαν πάλι μόλις σουρούπωσε γιὰ τὰ καλά. Ἡ πυκνὴ δεντροστοιχία ἔκανε τὸν δρόμο νὰ μοιάζει μὲ σκοτεινὴ σήραγγα, παρόλο ποὺ τὰ ἀνοιχτὰ λιβάδια ὀλόγυρα λούζονταν ἀκόμη ἀπὸ τὸ ἀδύναμο τελευταῖο φῶς τῆς ἡμέρας· ἥταν σὰν νὰ διέσχιζαν τὸ μεσονύχτι, ἐνῶ κι ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς δὲν εἶχε σβήσει τὸ λυκόφωτο. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς πόλης ἀπέκτησαν μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ μητέρα τῆς Ἐλίζαμπεθ τώρα ποὺ ἀρχισε σιγὰ-σιγὰ νὰ διαγράφεται ἡ ἀνθρώπινη πλευρά τους. Πλησιάζοντας λίγο περισσότερο, διαπίστωσαν ὅτι

ὅ φράχτης ἦταν πάλι μιὰ ἀλέα ποὺ ἐκτεινόταν πάνω σ' ἔνα χορταριασμένο ἐπίπεδο ἢ ἀνάχωμα, στὸ χεῖλος μιᾶς ρεματιᾶς."Ἐνα διακεκομμένο τεῖχος χώριζε τὴν ἀλέα ἀπὸ τὸ ἀνάχωμα, καὶ μέσα στὰ τείχη ἦταν πυκνοχτισμένα τὰ σπίτια τῶν κατοίκων.

Παρόλο ποὺ οἱ δύο γυναικες δὲν τὸ γνώριζαν, τὰ ἐξωτερικὰ αὐτὰ γνωρίσματα δὲν ἦταν παρὰ τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας πόλης ποὺ εἶχαν πιὰ μεταβληθεῖ σὲ χῶρο περιπάτου. Τὰ φῶτα τῶν φαναριῶν τρεμόφεγγαν τώρα μέσα ἀπὸ τὸ πλέγμα τῶν δεντρων, δίνοντας τὴν αἰσθηση μεγάλης ἀνεσης καὶ θαλπωρῆς στὸ ἐσωτερικό, ἐνῶ παράλληλα ἔκαναν τὴ σκοτεινὴ ὑπαίθρῳ νὰ φαντάζει ἀλλόκοτα ἔρημη καὶ ἄδεια ἀν σκεφτόταν κανεὶς πόσο στενὰ γειτόνευε μὲ τὴ ζωὴ τῆς πόλης. Τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν πόλη καὶ τὴν ἐξοχὴ τόνιζαν ἀκόμα περισσότερο οἱ ἥχοι ποὺ πιὸ ξεκάθαρα ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἀρχισαν νὰ φτάνουν στ' ἀφτιά τους — ἦταν μιὰ μπάντα χάλκινων πνευστῶν. Οἱ ταξιδιώτισσες ἔστριψαν στὴν κεντρικὴ λεωφόρο τῆς Χάι Στρίτ, ὅπου ξεχώριζαν οἱ προεξέχοντες ὄροφοι τῶν ξύλινων σπιτιῶν· τὰ τζάμια τῶν μικρῶν καφασωτῶν τους σκιάζονταν μόνο μὲ ριγὲ βαμβακερὲς κουρτίνες, περασμένες σὲ κορδόνι, ἐνῶ κάτω ἀπὸ τὶς ξύλινες κορνίζες τους παλιοὶ ἴστοι ἀράχνης κυμάτιζαν στὸ ἀεράκι. Ύπηρχαν καὶ σπίτια ἀπὸ τοῦβλα ποὺ στηρίζονταν κυρίως στὰ διπλανά τους. Κάποιες στέγες ἦταν στρωμένες μὲ σχιστόλιθους καὶ μπαλωμένες μὲ κεραμίδια, ἄλλες στρωμένες μὲ κεραμίδια καὶ μπαλωμένες μὲ σχιστόλιθους, καὶ κάπου-κάπου ὑπῆρχε καὶ καμιὰ ἀχυροσκεπή.

Τὸν γεωργικὸ καὶ ποιμενικὸ χαρακτήρα τῶν ἀνθρώπων στοὺς ὅποιους στηριζόταν ἡ ζωὴ τῆς πόλης μαρτυροῦσαν τὰ εἴδη τῶν ἀντικειμένων στὶς προθῆ-

κες τῶν καταστημάτων: θεριστήρια, δρεπάνια, χοντροὶ σουγιάδες μὲ γυριστές λαβές, ψαλίδια γιὰ τὸ κούρεμα τῶν προβάτων, κλαδευτήρια, φτυάρια, ἀξίνες καὶ τσάπες στὸ μαγαζὶ τοῦ σιδερᾶ· μελίσσια, βαρελάκια γιὰ τὸ βούτυρο, δουρβάνια, σκαμνιὰ καὶ κάδοι γιὰ τὸ ἄρμεγμα, δικράνια, νταμιτζάνες καὶ σπορεῖς στοῦ βαρελᾶ· σχοινιὰ ἔλξεως καὶ χάμουρα στὸ σαμαράδικο· χειράμαξες, καρότσια κι ἐξαρτήματα ἀλεσηγς στοῦ ἀμαξοποιοῦ καὶ τοῦ μηχανουργοῦ· πομάδες γιὰ τὰ ἀλογα στὸ φαρμακεῖο· καὶ στὸ μαγαζὶ τοῦ βυρσοδέψη, γάντια κηπουρικῆς, ἐπιγονατίδες γιὰ τοὺς κατασκευαστὲς σκεπῶν, γκέτες γιὰ τοὺς ζευγολάτες, τσόκαρα καὶ ξυλοπέδιλα γιὰ τοὺς χωρικούς.

Οἱ δύο γυναικες ἔφτασαν σὲ μιὰ παλιὰ ἐκκλησία ποὺ τὸ θεόρατο τετράγωνο καμπαναριό της ὁρθωνόταν περήφανα στὸν σκοτεινιασμένο οὐρανό· τὸ χαμηλότερο τμῆμα του φωτιζόταν ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ τριγύρω φῶτα ἀποκαλύπτοντας τὴ βαθιὰ διάβρωση τῶν σοβάδων ἀπὸ τὸν χρόνο καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσης: στὶς ρωγμὲς τῶν τοίχων, ὡς ψηλὰ στὶς ἐπάλξεις, φύτρωναν μικροὶ θύσανοι ἀπὸ χορτάρια καὶ μούσκλια. Τὸ ρολόι αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας σήμανε ὅχτω, κι ἀμέσως μετὰ ἀρχισε νὰ χτυπάει ἐπίμονα μιὰ καμπάνα. Τὸ Κάστερμπριτζ διατηροῦσε τὸ ἔθιμο τῆς ἑσπερινῆς κωδωνοκρουσίας,² ποὺ εἰδοποιοῦσε τοὺς κατοίκους γιὰ τὸ κλείσιμο τῶν μαγαζιῶν τους. Μόλις ὁ βαθὺς ἥχος τῆς καμπάνας ἀρχισε νὰ δονεῖ τὶς προσόψεις τῶν σπιτιών, σηκώθηκε ἔνας σαματάς ἀπὸ τὸ κατέβασμα τῶν ρολῶν σὲ ὅλο τὸ μῆκος τῆς ἐμπορικῆς ὁδοῦ. Μέσα σὲ λίγα λεπτά, ἡ ἐργάσιμη ἡμέρα στὸ Κάστερμπριτζ εῖχε τελειώσει.

Κι ἄλλα ρολόγια ἀκούστηκαν νὰ σημαίνουν τὶς ὅχτω — ἔνα μελαγχολικὸ ἀπὸ τὴ φυλακή, ἔνα ἄλλο ἀπὸ τὸ ἀέτωμα ἐνδὲ πτωχοκομείου ποὺ τὸ τρίξιμο

τοῦ μηχανισμοῦ του ἥταν πιὸ ἡχηρὸ ἀπὸ τὸ καμπάνισμά του· μιὰ σειρὰ ἀπὸ ψηλὰ λουστραρισμένα ἐκκρεμῆ μέσα στὸ κατάστημα ἐνὸς ὀρολογοποιοῦ συνέπραξαν κι αὐτὰ τὸ ἔνα μετὰ τὸ ἄλλο πάνω ποὺ ἔκλειναν πίσω τους τὰ ρολά, σὰν ἥθιοποιοὶ ποὺ ἀπαγγέλλουν ἔνας-ἔνας τὴν τελευταία ἀτάκα τους πρὶν πέσει ἡ αὐλαία· ἔπειτα ἀκούστηκαν μουσικὰ καμπανάκια κι ἀντήχησε ὁ Ψαλμὸς τῶν Σικελιωτῶν Ναυτικῶν.³ ἔτσι, τὰ σύγχρονα χρονόμετρα πορεύονταν πρὸς τὴν ἐπόμενη ὥρα πρὶν ἀπὸ τὰ παλιά.

Στὸν ἀνοιχτὸ χῶρο ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία βάδιζε μιὰ γυναίκα ἀνασκομπωμένη ἔτσι ποὺ διακρίνονταν οἱ ἄκριες τοῦ ἐσωρούχου της, καὶ μὲ τὸν ποδόγυρο τῆς φούστας ἀνεβασμένο καὶ χωμένο μὲς στὴν τσέπη της. Βάσταζε κάτω ἀπὸ τὴν μασχάλη ἔνα καρβέλι ἀπὸ τὸ ὅποιο ἔκοβε μπουκιές καὶ τὶς ἔδινε σὲ δυὸ-τρεῖς ἄλλες γυναικες ποὺ ἥταν μαζί της· αὐτὲς μασουλοῦσαν ξινίζοντας τὰ μοῦτρα τους. Τότε ἡ κυρία Χέντσαρντ-Νιούσον σκέφτηκε ὅτι αὐτὴ κι ἡ θυγατέρα της πεινοῦσαν, κι ἔτσι ρώτησαν τὴν γυναίκα ποὺ εἶχε φοῦρνο.

—Καλύτερα νὰ ψάχνεις γιὰ μάννα ἔξ οὐρανοῦ παρὰ γιὰ καλὸ ψωμὶ στὸ Κάστερμπριτζ ἐτοῦτο τὸν καιρό, εἴπε ἡ γυναίκα μὲ τὸ καρβέλι δίνοντάς τους καὶ τὴν πληροφορία ποὺ ζητοῦσαν. Αὔτοὶ ἐκεῖ φυσᾶνε τὶς τρομπέτες τους, βαρᾶνε τὰ τύμπανα καὶ γλεντοκοπᾶνε —κι ἔδειξε μὲ τὸ χέρι πρὸς ἔνα σημεῖο πιὸ πέρα, ὅπου φαινόταν ἡ μπάντα νὰ παιζεῖ ἔξω ἀπὸ ἔνα φωταγωγημένο κτήριο—, καὶ μᾶς μᾶς τρέχουνε τὰ σάλια γιὰ λίγο νόστιμο ψωμάκι. Ἐδῶ στὸ Κάστερμπριτζ τὸ καλὸ ψωμὶ κατάντησε πιὸ δυσεύρετο κι ἀπ’ τὴν καλὴ μπίρα.

—Καὶ καλὴ μπίρα δὲ βρίσκεται μὲ τίποτις, σχολίασε ἔνας περαστικὸς ποὺ εἶχε τὰ χέρια στὶς τσέπες.

— Πῶς καὶ δὲν βγάζετε καλὸ ψωμί; τὸν ρώτησε
ἡ κυρία Χέντσαρντ.

— "Α, τὸ φταίξ' μο εῖν' τοῦ παραγωγοῦ... μ' αὐτόνα νταραβερίζονται ὅλοι μας οἱ μυλωνάδες κι οἱ φουρναραῖοι. Κεῖνος τοὺς πούλ' σε παραγενωμένο στάρ', δίχως αὐτοὶ νὰ ξέρ' νε πῶς ἥτανε παραγενωμένο, ἔτσι λέν, καὶ ξεχείλ' ζε τὸ ζυμάρ' ἀπ' τ' οἱ φούρν' σαν θύραργυρο, καὶ γίνονται τὰ καρβέλια πλάκα σὰν φρύνοι, καὶ μέσα εἶναι σὰ λιγδερή πουτίγκα. Παντρεύτ' κα, γένν' σα, μὰ δὲ ματάδα τέτοιο ἄχρηστο ψωμὶ στὸ Κάστερμπριτζ. Μὰ γιὰ νὰ μὴ ξέρεις τί φταίει πού ναι τὰ ἄμοιρα τ' ἄντερά μας φουσκωμένα σὰν μπαλόνια μιὰ βδομάδα τώρα, θὲ νά 'σαι ξέν' σὲ τοῦτα τὰ μέρ'.

— Ναι, δὲν εἴμαι ἀπὸ δῶ, εἶπε συνεσταλμένα ἡ μητέρα τῆς Ἐλίζαμπεθ.

Μὴ θέλοντας νὰ τραβήξει περισσότερο τὴν προσοχὴν μάθει ποιό θὰ ἥταν τὸ μέλλον της σ' αὐτὸν τὸν τόπο, πῆρε τὴν κόρη της κι ἀπομακρύνθηκαν. Ἀφοῦ ἀγόρασαν μερικὰ παξιμάδια ἀπὸ τὸ μαγαζὶ ποὺ τοὺς εἶχε δείξει ἡ γυναίκα γιὰ νὰ ξεγελάσουν πρωσωρινὰ τὴν πείνα τους, κατευθύνθηκαν σὰν ἀπὸ ἔνστικτο πρὸς τὰ ἐκεῖ ποὺ ἔπαιζε ἡ μουσική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.

Καμιὰ ἑκατοστὴ μέτρα πιὸ κάτω, βρέθηκαν στὸ σημεῖο ὅπου ἡ Φιλαρμονικὴ τοῦ Δήμου ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἔκανε νὰ τρίζουν τὰ παντζούρια τῶν γύρω σπιτιῶν μὲ τοὺς ἥχους τοῦ «Ρὸστ Μπὶφ τῆς Παλαιᾶς Ἀγγλίας».¹

Τὸ κτήριο μπροστὰ στὸ ὅποιο εἶχαν στήσει οἱ μουσικοὶ τὴν ἐξέδρα τους ἥταν τὸ καλύτερο ξενοδοχεῖο

τοῦ Κάστερμπριτζ — λεγόταν «Ο Θυρεὸς τοῦ Βασιλέως». "Ἐνα μεγάλο ἡμικυκλικὸ παράθυρο προεξῆχε στὸν δρόμο πάνω ἀπὸ τὸ προστέγασμα τῆς κεντρικῆς εἰσόδου καὶ ἀπὸ τὰ ἀνοιχτά του τζάμια ἀκούγοταν ἡ χλαλοὴ τῶν συνομιλιῶν, ἀνάκατη μὲ τουγκρίσματα ποτηριῶν καὶ ἀνοίγματα μπουκαλιῶν. Καθὼς μάλιστα δὲν ἦταν κατεβασμένες οἱ γρίλιες, φαινόταν ὀλόκληρο τὸ ἐσωτερικὸ τῆς τραπεζαρίας σὲ δποιον στεκόταν ἀπέναντι, στὴν κορυφὴ μᾶς πέτρινης σκάλας ποὺ ὅδηγοῦσε στὸν σταθμὸ τῶν ἀμαξῶν, γι' αὐτὸ καὶ ἀρκετοὶ ἀργόσχολοι εἶχαν ἀνέβει ἐκεῖ πάνω γιὰ νὰ βλέπουν.

— "Ισως νὰ μποροῦμε τελικὰ νὰ ρωτήσουμε σχετικὰ μὲ τὸν συγγενή μας — τὸν κύριο Χέντσαρντ, ψυθύρισε ἡ κυρία Νιούσον, ἡ ὅποια ἔδειχνε ἀνεξήγητα ἀδύναμη καὶ ἀναστατωμένη ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ εἶχαν πατήσει τὸ πόδι τους στὸ Κάστερμπριτζ. Νομίζω ὅτι ἔδω εἶναι μᾶλλον τὸ κατάλληλο μέρος γιὰ νὰ τὸ προσπαθήσουμε... νὰ μᾶς ποῦνε μονάχα τί ἀκριβῶς κάνει ἔδω στὴν πόλη — ἐφόσον ζεῖ ἔδω, δπως πιστεύω. Καλύτερα νὰ πᾶς νὰ ρωτήσεις ἐσύ, 'Ελίζαμπεθ-Τζέιν. 'Εγὼ εἴμαι ἔξουθενωμένη γιὰ νὰ κάνω δτιδήποτε· πρῶτα ὅμως, κατέβασε τὸ βέλο σου.

Κάθισε μετὰ στὸ πρῶτο σκαλοπάτι τῆς σκάλας καὶ ἡ 'Ελίζαμπεθ-Τζέιν συμμορφώθηκε μὲ τὶς ὅδηγίες της καὶ χώθηκε μέσα στὸ τσοῦρμο τῶν ἀργόσχολων.

— Τί γίνεται ἔδω ἀπόψε; ρώτησε ἔναν ἡλικιωμένο στὸν ὅποιο προτίμησε νὰ μιλήσει, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε σταθεῖ δίπλα του ἀρκετὴ ὥρα ὥστε νὰ μπορέσει ἔτσι νὰ ἀνοίξει κουβέντα.

— Ξένη θά 'σαι στὰ σίγουρα, εἶπε ὁ γέρος δίχως νὰ τραβήξει τὰ μάτια του ἀπὸ τὸ παράθυρο. Εἰν' τὸ μεγάλο τσιμπούσ' ποὺ κάνουνε οἱ προύχοντες κι οἱ

ἀφεντάδες — μὲ τὸν κυρ-δήμαρχο στὴν προεδρική. Ἐπειδὴ ἐμᾶς τοὺς παρακατιανοὺς δὲ μᾶς καλῶντες, ἀφήνουνε ἀνοιχτὰ τέντα τὰ παντζούρια γιὰ νὰ ρίχνουμε καὶ μεῖς κάνα βλέφαρο. "Αν ἀνέβεις καναδυὸ σκαλιά, θὰ τοὺς δεῖς φάτσα-κάρτα. Αὐτὸς ποὺ κάθεται στὸ τέρμα τοῦ τραπέζιοῦ καὶ κοιτάει πρὸς τὰ δῶθε εἰν' ὁ κύριος Χέντσαρντ, ὁ δήμαρχος· κι ἀριστερὰ καὶ δεξιά τ', οἱ ἄλλ' τοῦ Συμβουλίου... "Αχ, πολλοὶ ἀπὸ δαύτους, ὅταν ἀρχινάγανε, ἥτανε στὴν ἴδια μοίρα μὲ μένα ποὺ μὲ βλέπ' ζ!

—Ο Χέντσαρντ! ἔκανε ἔκπληκτη ἡ Ἐλίζαμπεθ-Τζέιν, δίχως ὅμως νὰ μαντεύει τὶς πραγματικὲς διαστάσεις αὐτῆς τῆς ἀποκάλυψης.

Ἀνέβηκε ὥς τὸ κεφαλόσκαλο. Ἡ μητέρα της, παρόλο ποὺ εἶχε σκυμμένο τὸ κεφάλι, εἶχε κιόλας διακρίνει ἀνάμεσα στὶς φωνὲς ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο μία ποὺ τῆς ἥταν παράξενα γνώριμη πρὸιν καὶ ἀκούσει τὸν γέρο νὰ λέει «ὁ κύριος Χέντσαρντ, ὁ δήμαρχος». Σηκώθηκε μόλις μπόρεσε νὰ τὸ κάνει δίχως νὰ προδοθεῖ ἡ ἀδημονία της, ἀνέβηκε τὰ σκαλιὰ καὶ στάθηκε κι αὐτὴ δίπλα στὴν κόρη της.

Μπροστὰ στὰ μάτια της ἀνοιγόταν ὀλόκληρη ἡ τραπέζαρία τοῦ ξενοδοχείου, μὲ τὰ τραπέζια της, καὶ τὰ ποτήρια, καὶ τὶς πιατέλες, καὶ τοὺς καλεσμένους. Ἀντικριστὰ στὸ παράθυρο, θρονιασμένος στὴν τιμητικὴ θέση, ἥταν ἔνας ἀντρας γύρω στὰ σαράντα· σωματώδης, μὲ ἀδρὰ χαρακτηριστικὰ κι ἐπιβλητικὴ φωνή. Τὸ παρουσιαστικό του δὲν ἔδειχνε ἀνθρωπὸ ἴδιαίτερα ἐκλεπτυσμένο. Εἶχε σταρένια, μελαχρινὴ σχεδὸν ἐπιδερμίδα, ἀστραφτερὰ σκουρόχρωμα μάτια, πυκνὰ φρύδια καὶ μαλλιὰ μαῦρα. "Αν τύχαινε νὰ γελάσει τρανταχτὰ μὲ κάποιο σχόλιο τῶν ὅμοτράπεζών του, τὸ φαρδύ του στόμα ἀνοιγε διάπλατα, ἀποκαλύπτοντας κάτω ἀπ' τὸ φῶς τοῦ πολυελαίου καὶ τὰ τριάντα δύο

του κάτασπρα δόντια γιὰ τὰ ὅποῖα μποροῦσε νὰ ὑπερηφανεύεται.

Ἐκεῖνο τὸ γέλιο δὲν ἥχοῦσε ἐνθαρρυντικὸ σὲ ὅποιον τὸ πρωτάκουγε, γι' αὐτὸ ἥταν ἵσως καλύτερα ποὺ ξεσποῦσε τόσο σπάνια. Ἀκούγοντάς το, πολλὰ θὰ μποροῦσε νὰ εἰκάσει κανείς. Ἐξηγοῦσε πάντως τὶς φῆμες γιὰ ἔναν χαρακτήρα ποὺ δὲν ἔδειχνε ἔλεος μπροστὰ στὴν ἀδυναμία, ἐνῶ ἀντίθετα ἔξέφραζε ἀπεριόριστο θαυμασμὸ γιὰ τὴ μεγαλοπρέπεια καὶ τὴ δύναμη. Ἡ καλοσύνη, ἀν εἶχε καθόλου, τοῦ ἀνθρώπου ποὺ γελοῦσε μὲν αὐτὸν τὸν τρόπο, θὰ πρέπει νὰ ἥταν πολὺ ἀπρόβλεπτη: μιὰ περιστασιακή, καταπιεστική σχεδὸν μεγαθυμία καὶ ὅχι ἔνα ἥπιο μὰ σταθερὸ συναίσθημα.

Ο σύζυγος —σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τουλάχιστον— τῆς Σούζαν Χέντσαρντ καθόταν ἐκεῖ μπροστὰ στὰ μάτια τους, πιὸ ὥριμος σωματικά, πιὸ ἄκαμπτος στὴ στάση, μὲ ὑπερτονισμένα ὄλα του τὰ γνωρίσματα· πειθαρχημένος, σοβαρός — μὲ ἄλλα λόγια, μεγαλύτερος στὰ χρόνια. Ἡ Ἐλίζαμπεθ, ποὺ δὲν τὴν βάραιναν οἱ μνῆμες τῆς μητέρας της, τὸν παρατηροῦσε μονάχα μὲ τὴν ἔντονη περιέργεια καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ ἥταν φυσικὸ νὰ τῆς ἔχει προκαλέσει ἡ ἀνακάλυψη ὅτι ὁ συγγενὴς ποὺ τόσο καιρὸ ἀναζητοῦσαν κατεῖχε ἔνα τόσο ἀπροσδόκητα ὑψηλὸ ἀξίωμα. Φοροῦσε παλιομοδίτικο ἐπίσημο κοστούμι καὶ δαντελωτὸ πουκάμισο ποὺ οἱ φραμπαλάδες του ἀπλώνονταν στὸ φαρδὺ στέρνο του· βαρύτιμα δαχτυλίδια, χοντρὴ χρυσὴ καδένα γύρω ἀπ' τὸν λαιμό. Πλάι στὸ δεξί του χέρι ὑπῆρχαν τρία ποτήρια, ἀλλά, πρὸς μεγάλη ἐκπληξη τῆς γυναίκας του, τὰ δύο, τοῦ κρασιοῦ, ἥταν ἄδεια, ἐνῶ τὸ μεγαλύτερο εἶχε νερὸ ὡς τὴ μέση.